

En het tertium comparationis, het punt van vergelijking tussen beide figuren, zoals dat door de spreuk aan het Raadhuis en de geciteerde woorden van Socrates met hun gemeenschappelijke achtergrond bij Hesiodus me werd gesuggereerd, was: dat beiden, wanneer het vonnis over hen is gestreken en hun is aangezegd te sterven, van geen uitstel weten willen en vastberaden hun weg ten einde gaan.

Dit nu lijkt mij juist. Na de citaten uit de Phaedo volgen er hier enkele uit het slot van „De Waerachtige Historye van tgene geschiet ende gepasseert is... geduirende de gevanckenisse van mijnen heere Johan van Oldenbarnevelt... door mij, sijnen dienaar, Johan Francken, mitsgaeders ook de verclaeringe van mijns Heers eygen woorden, den lesten avont, nacht ende morgen voor zijn doot gesproken”.⁴⁾ Ze zijn óók overbekend.

Van Oldenbarnevelt is voor zijn rechters gebracht, in de zaal, waar drie Spaanse stoelen stonden. Tijdens het voorlezen van het vonnis heeft Van Oldenbarnevelt driftig zitten draaien, „soms tijts oprijvende van de stoel, de myne maeckende om te antwoorden”, en aan het eind protesteert hij. „Ick”, aldus Franck, „hebbe Voucht (een der rechters) hooren spreekken, maar niet verstaen wat hij seyde...; dan wort geseyt, dat hij tegens mijn heer geseyt heeft: U sententie is geleesen, voort, voort, volbrengt se! Ende (is) voorts gegaen van de rolle over de sael seer clouckelijck, met een stockien in zijn hant”. En dan, op het schavot: „heeft selfs zijn wambes metter haest ontcoopt, ende seyde: haest u, haest u”. Even later: „Na mijn onthout heeft hij doen selff zijn muts voor zijn oogen getrocken”. En tenslotte: „Sijn Excellentie seyde: maect cort, maect cort”.

Dit moment: „Ende is voorts gegaen van de rolle over de sael seer clouckelijck, met een stockien in zijn hant”, is m.i. door de beeldhouwer Charles van Wijk weergegeven in de gipsen voorstudie, die op de zolder van het Raadhuis wordt bewaard; en dit moment is na zijn dood door Odé als onderwerp aangehouden.

En op dit moment slaat m.i. de spreuk boven het beeld. Voucht's „voort! voort!” was niet nodig. Van Oldenbarnevelt's „haest u! haest u!” en „maect cort! maect cort!” hebben in de oren van zijn dienaar en in die van het nageslacht de grauw van de rechter overstemd – dit was Van Oldenbarnevelt zèlf: geen spaarzaamheid op de bodem, de laatste slokken snel!